

Hülya UZUNTAŞ. Uygur Harfleriyle Yazılmış Çağatayca Seyfü'l-Mülük Hikâyesi'nin Transkripsiyonu, Çevirisi ve Sözlüğü, Çantay Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 472, ISBN: 978-975-7206-32-6

Dilek KILIÇ

İzmir/Turkey

E-mail: mahirdilekbektas@hotmail.com

Uygur Alfabesi, VIII. yüzyıldan itibaren Uygurlar arasında kullanılmaya başlanmış ve İslamiyet'ten sonra da Arap alfabesiyle birlikte Orta Asya'da kullanımını devam etmiştir. İslâmî devreye ait Uygur harfli eserlerin birçoğu Çağatay Türkçesiyle yazılmış olup Timur imparatorluğu dönemine aittir.

Uygur alfabesinin Emir Timur zamanında resmî haberleşmede, dinî ve edebî eserlerde bir gelenek olarak kullanıldığını biliyoruz. *Seyfü'l-mülük* adlı eser Timur devri valisi olan Celâleddin Mir Çakmak'ın himayesinde bulunan devrin önemli bahşilarından (kâtip) Mansûr bahşı tarafından kursiv Uygur harfleriyle istinsah edilmiş bir mecmua içerisinde yer alan hikâyeler dizisinin bir parçasıdır. Bu mecmua, Bodlein kütüphanesinde (Oxford), Huntington, numara 598'de kayıtlıdır. Mecmuada, sırasıyla *Bahtiyâr-nâme*, *Seyfü'l-mülük* ve *Bed'ü'l-cemâl*, *Rızvan Şah ile Ruhafza* hikâyesi bulunmaktadır.

UZUNTAŞ'ın doktora tezi olarak üzerinde çalıştığı yazma baştan, yer yer aradan ve sondan eksik olup toplam 47 yapraktır [= 94 sayfa]. Metnin dil özelliklerini inceleyen yazar, metnin dilinin Çağatay Türkçesi olduğunu belirtmiş ve Ceval KAYA'nın neşrettiği *Rızvan Şah* ile *Ruhafza* hikâyesinde (2008) yer alan istinsah kaydına dayanarak eserin 1435 tarihinde kaleme alınmış olabileceğini tahmin etmiştir.

Yazar, eksik olan hikâyenin dil özelliklerini işleyerek gramer yapısını ortaya çıkarmış, farklı coğrafi sahalarda birçok varyantı bulunan hikâyenin on Türk lehçesindeki *Seyfü'l-mülük* ve *Bedî'ü'l-cemâl* metinlerini karşılaştırıp metnin ana yapısını kurmuş, Uygur harfli yazmadaki eksiklikleri tespit etmiştir.

Eski Türk dili ve tarihinin önemli uzmanlarından biri olan Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA'nın “Sunuş” yazısı, “Önsöz” ve “Kısaltmalar Dizini” ile başlayan (s. i-ii) eser dört ana bölümden oluşmaktadır.

Eserin “Giriş” kısmında (s. 1-40), İslâmî devrede Uygur harfli eser yazma geleneğine ve eserin bulunduğu mecmua hakkında geniş bilgiye yer veren yazar, bu bölümde özellikle eserin Bodleian kütüphanesindeki yazmasının istinsah yeri ve tarihi, yazmanın içeriği ve üzerine yapılan çalışmalar hakkında detaylı bilgiler vermiştir.

Konusu Mısır Padişahı Safvân oğlu Asım'ın oğlu *Seyfü'l-mülük*'ün İrem Gülistanının kızı *Bedî'ü'l-cemâl*'e olan aşkı, yolculuğu ve kavuşması olan eserin, birinci bölümünde (s. 42-81), eserin dil özellikleri üzerinde durulmuş ve metnin kısa bir grameri verilmiştir. Bu bölümde yazar, metindeki yazım özelliklerini incelemiş ve klasik Çağatay Türkçesine ait tipik özelliklerin kullanımının henüz yaygınlaşmadığını tespit etmiştir. Özellikle hâl ekleri ve üçüncü şahıs iyelik arasına giren /n/ ünsüzünün kullanımındaki istikrarsızlık, ilk hecede /e/ ~ /i/ ünlülerindeki kararsızlık, vs. bu tespitlerin dayanakları olarak gösterilmiştir. Bu tespitlerden sonra eserin detaylı bir grameri verilmiştir.

İkinci bölümde (s. 85-178), metnin transkripsiyonu verilmiş, yazıçevrimi yapılan metnin her sayfasının altında Türkiye Türkçesine aktarımı verilmiştir. Neşrin ve Türkiye Türkçesine aktarımının bir arada verilmiş olması filologların kullanımı açısından büyük kolaylık olmuştur. Yazar, Uygur alfabesinin daha az

işarete sahip olmasından dolayı hikâyede kullanılan Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında, alfabenin yetersiz kaldığı durumlarda müstensihin yer yer satır altına Arap harfleriyle bu kelimeleri gösterdiğini belirtmiştir.

Üçüncü bölüm olan “Açıklamalar” kısmında (s. 179-183), yazarın metin üzerinde yaptığı eklemeler listelenmiştir. Bu kısımda metindeki deyimlerin küçük bir kısmına temas edilmiş, metindeki deyimler hakkında ileriki zamanlarda müstakil bir çalışma yapılacağı haberi verilmiştir.

Eserin, dördüncü bölümü (s. 187-347) “Sözlük” kısmına ayrılmış, metnin sözlüğü ve dizini verildikten sonra *Seyfî'l-mülûk* hikâyesinin kaynakçası ve orijinal metnin tıpkıbasımı (s. 377-470) eklenmiştir.

İslâmî dönem Uygur harfli metinler arasında önemli bir yere sahip olan bu eserin neşri, Orta Türkçe sahası açısından oldukça faydalı olmuştur. Nâşiri tebrik ederken ve kendisinin sahaya katkı sunacak yeni çalışmalarını merakla beklediğimizi ifade etmek isteriz.